

Segon quadrimestre Curs 2001/02

Grups 01 i 02. Professor Federico Guerrero

Grups 51 i 52. Professor Ferran Izquierdo

Objectius i presentació general

Aquesta assignatura (quadrimestral) té un doble objectiu: familiaritzar l'estudiant amb els instruments d'anàlisi propis de les Relacions Internacionals i donar-li informació sobre esdeveniments internacionals. Aquesta informació (seleccionada) ajudarà l'estudiant, d'una banda, a conèixer fets i, d'altra, a examinar aquests fets dins d'un marc analític.

El curs s'ha dividit en tres grans blocs, respectivament: "*teoria i conceptes*", "*sistema internacional*" i "*societat internacional global (1945-2000)*". Cadascun d'aquests blocs, al seu torn, està dividit en diverses lliçons o temes, fins a un total de 20. No tots els temes o lliçons tindran un tractament idèntic (en termes d'hores de classe).

Els estudiants hauran de fer una sèrie de lectures obligatòries, indicades al programa. Les lectures, juntament amb la matèria donada a les classes, constituïran l'objecte de l'examen final. Per a l'actualització dels temes es recomana el seguiment d'alguns anuaris (vegeu apartat final amb obres de referència).

PROGRAMA

PART I. TEORIA I CONCEPTES

Tema 1. Les relacions internacionals com àrea d'estudi

5. La problemàtica internacional: guerra i pau
6. Origen de la disciplina: l'impacte social i intel·lectual de la I Guerra Mundial
7. Origen anglo-saxó de la disciplina: el marc de les ciències socials
8. Substrat idealista de la disciplina: institucionalització i seguretat col·lectiva

Tema 2. La teoria internacional: les grans tradicions de pensament

4. Tradició hobbesiana: anarquia o estat de naturalesa
5. Tradició grociana: ordre o societat d'estats
6. Tradició kantiana: emancipació o comunitat mundial

Tema 3. Grans aproximacions a les relacions internacionals

5. Paradigmes, mapes mentals o imatges del món
6. Realisme i anàlisi de la guerra freda
7. El transnacionalisme i els problemes globals
8. L'estructuralisme i el sotsdesenvolupament

Tema 4. La societat internacional actual

6. Objecte d'estudi de les relacions internacionals
7. Societat d'estats i societat transnacional
8. Anarquia *versus* ordre

9. Mecanismes d'ordre internacional
10. Fragmentació *versus* globalisme

PART II. SISTEMA INTERNACIONAL

Tema 5. El sistema internacional: instrument d'anàlisi

5. Definició i elements del sistema (actors, estructura, dinàmica i regles de funcionament)
6. Àmbit geogràfic: sistema obert o parcial *versus* sistema tancat o mundial
7. Sistema de valors: sistema homogeni *versus* sistema heterogeni
8. Nivells d'anàlisi: subsistemes geogràfics i subsistemes funcionals

Tema 6. Els actors del sistema internacional

4. Definició d'actor internacional
5. Tipologia clàssica (estats, organitzacions internacionals i forces transnacionals)
6. Altres tipologies

Tema 7. L'estat: el sistema d'estats

5. Igualtat jurídica: sobirania i territori
6. Desigualtat en el sistema d'estats: capacitat i poder internacional
7. Recursos tangibles i intangibles
8. La transformació del poder internacional a finals del segle XX: el poder "suau"

Tema 8. Les potències del sistema

6. La jerarquia en el sistema d'estats: l'exercici del poder internacional
7. Les potències diplomàtiques tradicionals
8. El concepte de potència internacional en l'actualitat: el control del poder estructural
9. El fenomen de les superpotències al món nuclear
10. Diversificació del fenomen: potència hegemònica, gran potència, potència mitjana i potència regional

Tema 9. Les organitzacions internacionals

6. Definició d'organització internacional (intergovernamental)
7. Origen i desenvolupament del fenomen
8. Tipologies: abast geogràfic, finalitat funcional
9. Estructura i mecanismes de presa de decisions
10. Regionalisme i organitzacions internacionals

Tema 10. Les forces transnacionals

5. Definició i tipologia de les organitzacions no governamentals (ONGs)
6. Els grans àmbits d'actuació de les ONGs: drets humans, medi ambient, desenvolupament i ajut humanitari
7. Definició d'empresa transnacional
8. Impacte de les empreses transnacionals en la societat internacional

Tema 11. L'estructura del sistema internacional

5. Polaritat o distribució del poder
6. Tipologia: sistema unipolar, bipolar o multipolar
7. Policentrisme *versus* polaritat
8. Continuitat i canvi en el sistema

Tema 12. La dinàmica del sistema internacional: conflicte

5. La noció de conflicte
6. La violència en la societat internacional
7. Tensions, crisis i guerra
8. Trets característics dels conflictes armats (1945-2000)

Tema 13. La dinàmica del sistema internacional: cooperació

6. La noció de cooperació
7. Àmbits de cooperació (polític, militar, econòmic)
8. Formes de cooperació: formal *versus* informal, bilateral *versus* multilateral, pública *versus* privada
9. L'ajut oficial per al desenvolupament (AOD)
10. La noció d'integració: definició i tipologia

PART III. LA SOCIETAT INTERNACIONAL GLOBAL (1945-2000)

Tema 14. Gènesi de l'actual sistema internacional

6. Gènesi de les grans dinàmiques del sistema
7. L'organització universal (Nacions Unides): Carta de San Francisco
8. El sistema econòmic internacional: Bretton Woods
9. La fractura Est/Oest: Conferència de Ialta
10. La fractura centre/perifèria: Conferència de Bandung

Tema 15. Nacions Unides

6. Gènesi de l'organització: San Francisco
7. Finalitat multifuncional
8. Principis i propòsits: la Carta de les Nacions Unides
9. Estructura institucional
10. Mecanismes de presa de decisions

Tema 16. Nacions Unides: àmbits d'actuació

6. Pau i seguretat internacionals
7. Mecanismes prevists a la Carta (capítols VI i VII)
8. Les operacions de manteniment de la pau
9. Progrés econòmic i social, desenvolupament
10. Drets humans

Tema 17. Erosió i transformació del sistema: Fractura Est/Oest

6. Confrontació dels blocs: guerra freda
7. Relacions USA-URSS (armes nuclears)
8. Policentrisme (França, R.P. Xina)
9. Paneuropeisme (*Ostpolitik*, CSCE)
10. Gorbatxev i la desaparició del bloc de l'Est

Tema 18. Erosió i transformació del sistema: Fractura Centre/Perifèria

5. L'aparició del Tercer Món: Bandung i el Moviment dels No Alineats
6. L'organització politico-econòmica de la perifèria: el Nou Ordre Econòmic Internacional
7. L'impacte del petroli

8. La fragmentació de la perifèria

Tema 19. Erosió i transformació del sistema: interdependència econòmica

5. Institucions internacionals (FMI, BM, OMC)
6. Petroli i crisi de Bretton Woods
7. L'avenç vers el multipolarisme (UE, Japó, Alemanya)
8. Regionalisme *versus* globalisme

Tema 20. La nova societat internacional: la postguerra freda

5. L'estructura del sistema: tendències d'un procés en curs
6. Reformulació de la seguretat o nova agenda internacional: medi ambient, drets humans, identitat, migracions
7. La perifèria oblidada: el continent africà
8. Nacions Unides: els desafiaments del segle XX

Lectures obligatòries

- BARBÉ, E., *Relaciones Internacionales*, Madrid: Tecnos, 1995. Aquest llibre serveix de manual per al conjunt de l'assignatura. També recull una sèrie de lectures complementàries (breus textos d'ordre polític o analític) que hauran de fer-se al llarg del curs seguint les instruccions del professor. En cadascun dels capítols hi ha bibliografia complementària sobre els temes del programa.

- SALOMÓN, M., *Les Nacions Unides (Estudis Internacionals)* nº 7, Bellaterra, Centre d'Estudis sobre la Pau i el Desarmament i Centre Unesco de Catalunya, 1995.

- AA.VV., *Dossier de Lectures: Relacions Internacionals*, Bellaterra, 2000 [pot adquirir-se al Servei de Fotocòpies]. Les lectures d'aquest dossier estan relacionades amb la part III del programa.

Sistema d'avaluació

L'avaluació es dividirà en dos apartats: treball en grup (4-5 persones) d'anàlisi d'un conflicte internacional. Aquest treball (el qual es portarà a terme mitjançant el seguiment d'una pauta que serà facilitada a l'alumne al principi del curs) s'haurà d'entregar per escrit (màx. 10 pàgines) abans d'una data que ja es determinarà durant el principi del curs. El treball representarà un 20% de la nota final.

En acabar el període lectiu, hi haurà un examen final, en les dates fixades per la facultat. El temari de l'examen final inclourà la totalitat del programa i les lectures (80% de la nota).

Durant el curs s'efectuaran diversos exercicis (comentaris de notícies, lectures, etc.) que seran tinguts en compte a l'hora de configurar la nota final de l'assignatura, tot i que en un principi no tinguin atorgat un percentatge determinat.

Respecte a la nota final, la seva base resultarà de la combinació de la nota del treball i del examen, però la condició necessària per poder realitzar aquesta mitja ponderada d'ambdues notes és que l'examen hagi estat aprovat: és a dir, a tot examen suspès no li serà aplicada la

nota del treball, degut a que es considera que l'instrument principal d'avaluació de la matèria i l'assignatura és l'examen.

Bibliografia recomanada (textes fonamentals i obres de referència)

AA.VV., *El estado del mundo 2001*, Madrid: Ed. Akal.

Anuario Internacional CIDOB, Barcelona, Fundación CIDOB.

ARENAL, Celestino del, *Introducción a la relaciones internacionales*, Madrid: Tecnos, 1990 (3ª edició)

ARON, R., *Paz y Guerra entre las Naciones*, Madrid: Alianza, 1985 (2 vols.)

BANCO MUNDIAL, *Informe sobre el Desarrollo Mundial (anual)*, Washington, Banco Mundial.

BOYD, A., *An Atlas of World Affairs*, Londres: Routledge, 1991 (9ª ed.)

BRZEZINSKI, Z., *El Gran Tablero Mundial*, Barcelona: Paidós, 1998.

BULL, H., *The Anarchical Society*, Londres: Macmillan, 1977.

CALVOCORESSI, P., *Historia Política del mundo contemporáneo. De 1945 a nuestros días*, Madrid: Akal, 1987.

CARRILLO SALCEDO, Juan Antonio (comp.), *Textos básicos de Naciones Unidas*, Madrid: Tecnos, 1982.

CASTELLS, M., *La era de la Información. Economía, sociedad y cultura* (3 vols.), Madrid: Alianza, 1997-98.

CENTRO DE INVESTIGACIÓN PARA LA PAZ (CIP), *Anuario del CIP. Conflictos y dilemas de la sociedad internacional*, Madrid: CIP / Icaria.

CHALIAND, G. i RAGEAU, J.P., *Atlas stratégique et géopolitique*, Brussel·les, Complexe, 1994

GARCÍA DE CORTÁZAR, F. i LORENZO, J.M., *Historia del mundo actual, 1945-1989*, Madrid: Alianza, 1990.

IFRI, Ramses, *Rapport annuel mondial sur le système économique et stratégique*, París.

LUNDESTAD, G., *East, West, North, South. Major Developments in International Politics 1945-1990*, Oslo: Norwegian University Press, 1991.

MESA, R., *La nueva sociedad internacional*, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1992.

MESA, R. (comp.) *La sociedad internacional contemporánea. Documentos básicos* (2 vols.), Madrid: Taurus, 1982.

MORGENTHAU, H., *Escritos sobre política internacional*, Madrid: Tecnos, 1990.

OSMANCZYK, E.J. (ed.) *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*, Londres: Taylors & Francis , 1990.

PLANO, J. / OLTON, R., *The International Relations Dictionary*, Santa Barbara: ABC-CLIO, 1988.

PNUD, *Informe sobre el Desarrollo Humano* (anual).

SIPRI Yearbook on Armament and Disarmament, Oxford: Oxford University Press (anual).

TRUYOL, A., *La sociedad internacional*, Madrid: Alianza, 1974.

VEIGA, F. / DA CAL, E. / DUARTE, A., *La paz simulada. Una historia de la Guerra Fría 1941-1991*. Madrid: Alianza, 1997.

ZALDÍVAR, C.A., *Variaciones sobre un mundo en cambio*, Madrid: Alianza, 1996.

ZORGBIBE, Ch., *Historia de las Relaciones Internacionales* (2 vols), Madrid: Alianza, 1997.